

Grafik Tasarım Bölümü Öğrencilerinin Gelecek Kaygısının İncelenmesi

An Analysis of the Future Anxiety of Graphic Design Students

Özlem Kum*[✉]

Öz

Gelecek kaygısı, bireylerin gelecekteki belirsizlikler ve bu konudaki kararsızlıkları nedeniyle hissettikleri bir endişe halidir. Üniversite öğrencileri, mesleki kariyer hedeflerine ulaşmak için eğitim alırken, yaşamlarını şekillendirecek planlar yapma çabası içindedir ve gelecekteki belirsizlikler sebebiyle kaygı duymaları sıkça karşılaşılan bir durumdur. Araştırmada, grafik tasarım bölümü öğrencilerinin gelecek kaygısını incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında üniversitelerin Grafik Tasarım bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmakta; örneklem ise bu evren içerisinden rastlantısal olarak seçilen 530 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısının cinsiyete göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Kadın öğrenciler, erkeklere göre daha yüksek gelecek korkusu yaşarken, erkeklerin gelecekte umutsuzluk seviyeleri daha fazladır. 4. sınıf öğrencileri daha yüksek kaygı taşıırken, gelecekte umutsuzlukta sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı aile gelir durumuna göre farklılaşmaktadır; düşük gelirli öğrencilerin daha yüksek gelecek korkusu yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır ancak "gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda aile gelirine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Düşük gelirli öğrencilerin daha yüksek gelecek korkusu yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır; ancak umutsuzluk düzeyinde anlamlı bir fark yoktur. Mezun olunan lise türü ve üniversite değişkenleri açısından anlamlı fark tespit edilmemiştir. Öğrenim düzeyine göre Lisans öğrencileri, ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek gelecek korkusu yaşarken, umutsuzluk düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gelecek Kaygısı, Grafik Tasarım, Öğrenci, Yükseköğretim.

Abstract

Future anxiety is a state of worry that individuals feel due to future uncertainties and indecision. While university students are studying to achieve their professional career goals, they are to make plans that will shape their lives, and it is common for them to feel anxiety due to future uncertainties. In this study, a quantitative research method and survey model were used to examine the future anxiety of graphic design students. The research population consists of students studying in the Graphic Design department of universities in the 2024-2025 academic year; the sample consists of 530 students randomly selected from this population. The study revealed that the future anxiety of university students differed according to gender. While female students experience a higher fear of the future than males, males have higher hopelessness about the future. While 4th-grade students had higher anxiety, there was no significant difference in future hopelessness according to grade level. Future anxiety of university students differs according to family income status; it was concluded that low-income students had a higher fear of the future. However, no significant difference was found in the sub-dimension of "hopelessness from the future" according to family income. It was concluded that low-income students experienced a higher fear of the future; however, there was no significant difference in the level of hopelessness. No significant difference was found between graduated high school type and university variables. According to the level of education, bachelor's degree students experience a higher fear of the future than associate degree students, but there is no significant difference in hopelessness levels.

Keywords: Future Anxiety, Graphic Design, Student. High Education.

* Sorumlu yazar / Corresponding author & Tokat Gaziosman Paşa Üniversitesi [✉] ozlemkum@outlook.de

Araştırma Makalesi / Research Article & Benzerlik / Similarity: 15

Başvuru / Submitted: 11 Kasım 2024 & Kabul & Accepted: 1 Şubat 2025

Araştırma Etiği: Araştırmanın etik izni, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun E-33490967-044-476847 sayılı, 15.11 karar numaralı ve 24.09.2024 tarihli izni ile alınmıştır.

Atıf / Citation: Kum, Ö. "Grafik Tasarım Bölümü Öğrencilerinin Gelecek Kaygısının İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23 (2025): 1-19.

Giriş

Kaygı (anksiyete) sözcüğünün kökü eski Yunanca "anxietas" olup; endişe, korku, merak anlamlarına gelmektedir. Kaygı iç ve dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike olasılığı ya da kişi tarafından tehlike olarak algılanıp yorumlanan herhangi bir durum karşısında yaşanan duygudur (Şanlı Kula & Saraç, 2016, s.228). "Psikolojide kaygıyla alakalı ilk çalışmaları yapan ve bu sözcüğü ilk defa kullanan Freud'dur; kaygıyı fiziksel, sosyal çevreden gelebilecek tehlikelere karşı uyarmak, gereken adaptasyonları sağlayarak yaşamın sürdürülmesine yardımcı olmak olarak tanımlamaktadır" (İnan, Var, Kurtuldu, & Cihan, 2024, s.81). Oral Kara, Akın ve Alp'e (2020, s.154) göre kaygı, bireyin yaşamı boyunca yaşadığı zorluklar ve sıkıntıları gelecek hayatında da karşılaştığını düşünerek endişe, tutarsızlık, güvenememe, yersiz korku durumu gibi bir dizi olumsuz duygulara kapılması olarak tanımlanabilir. Gelecek kaygısı, insanın gelecekteki mutluluk ve rahatına ilişkin potansiyel tehditlerle ilişkili muğlaklığı, endişeyi ve korkuyu kapsayan farkındalık durumudur (Demirbaş, Demir & Ulukaya Öteleş, 2023, s. 41). "Kaygı bozuklukları, huzursuzluk ve gerginliğin eşlik ettiği potansiyel bir tehlike ile ilgili olarak endişeli beklentiler içinde olma hali" olarak tanımlanmıştır (Dağtekin vd., 2020, s. 136).

"Gelecek kaygısı, özellikle eğitimin son yıllarında şiddetli hissedildiği düşünülen ve bireyi fiziksel, duygusal, sosyal yönden olumsuz etkileyen bir sorundur. Gelecek kaygısı, gençlerin ve iş bulamayan bireylerin üzerinde stres yaratan bir durum olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Mezun olduktan sonra iş bulamamama, atanamama, bulunan işin aile veya toplum tarafından nasıl algılanacağı, ekonomik sorumluluklar bu kaygıyı artıran unsurlardır. Öğrencilerin sosyoekonomik özellikleri, üniversite ortamındaki ilişkiler, Üniversite eğitimi gördükleri şehir, barınma sorunu gibi birçok faktör bu kaygı üzerinde etkili olmaktadır" (Aşantıgırl, 2024, s.62).

Gelecek kaygısı gençlerin ve iş bulamayan bireylerin üzerinde stres oluşturan bir durum olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Her dönemde farklı bir düzeylerde yaşanan kaygı durumu, üniversite çağlarının son zamanlarında iş bulamama, istenilen işi bulamama, bulunan işin beğenip beğenilmeyeceğinin sorgulaması sonucu oluşan kaygıdır (Türköz, Bektaş, & Çiçek, 2021, s.133). Son yıllarda hızla gelişen teknoloji ve beraberinde getirdiği toplumsal değişimlerle birlikte bireylerin geleceğine yönelik planlarında ortaya çıkabilecek belirsizlik durumu artmaktadır. İş, eğitim, sosyal, gelecek planları yapma, kültürel ve ekonomik imkânların sınırlanması her yaşta gelecek kaygısı oluşturmaktadır (Dursun & Özkan, 2019, s.25). Eğitim yaşantılarının son yıllarını yaşayan, stresle başa çıkmada zorluk çeken ve kaygı düzeyleri yüksek olan öğrenciler, gelecek kaygısını daha fazla yaşamaktadırlar (Geylani & Çiriş Yıldız, 2022, s. 286). Üniversite öğrencileri geleceğin çalışanları olarak iş hayatında önemli rol oynamaktadırlar. Ancak üniversite öğrencilerinin birtakım değişkenlere bağlı olarak gelecek kaygısı taşımaları ve bu kaygıyla başa çıkmakta zaman zaman zorlanmaları oldukça normal görülmektedir (Esmer & Arıbaş, 2023, s. 331). Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin karşılaştığı kaygı durumu, yalnızca bireysel bir mesele değil, aynı zamanda eğitim süreçlerinin de etkilediği bir konudur. Özellikle grafik tasarım gibi yaratıcı alanlarda eğitim gören öğrenciler için bu kaygılar, mesleki yeterlilik ve kariyer beklentileri ile birleştiğinde daha da karmaşık bir hale gelmektedir.

Grafik tasarım, görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de bir mesaj iletmek ya da bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır (Becer, 2013, s. 33). Grafik tasarım olgusu metot olarak tasarım, amaç olarak iletişim, araç olarak görsellik (estetik) kavramlarını ve buna bağlı süreçleri içermektedir (Arıkan, 2009, s. 10). Grafik tasarım eğitimi, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine ve görsel iletişim alanında profesyonel yetkinlik kazanmalarına olanak tanıyan kapsamlı bir süreçtir.

“Grafik Tasarım eğitiminin içeriğine bakıldığında, tasarım kültürünü besleyen ve tasarım belleğine katkı sağlayan derslerin yanı sıra, tasarımın dilini, öğelerini, ilkelerini, süreçlerini, uygulamadaki yardımcı programları öğreten ve teknik olarak da uygulama adımlarını belleyen dersler, müfredatı oluşturmaktadır. Mesleki eğitimin temelini oluşturan stüdyo, laboratuvar uygulamaları ve projelerle yürüten 2 yıllık eğitim süreciyle hem tasarım formasyonuna sahip hem de uygulama becerisi yüksek mezunlar hedeflenmektedir” (Sağocak & Sırmalı, 2018, s. 3047).

Grafik tasarım eğitimi alan üniversite öğrencileri, sektördeki dinamik ve sürekli değişen koşullar nedeniyle geleceğe dair yoğun kaygılar yaşamaktadır. Bu kaygılar, özellikle iş bulma olanaklarının sınırlılığı, sektördeki yoğun rekabet ve teknolojik gelişmelerin hızla değişmesi gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir. Grafik tasarım sektörü, teknolojik yeniliklere ve yaratıcı becerilere dayalı bir alan olduğundan, öğrenciler mezuniyet sonrası hangi becerilerin talep edileceği, iş piyasasında kendilerini nasıl konumlandıracakları ve sektörel değişimlere nasıl adapte olacakları konusunda belirsizlik yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, öğrenciler kişisel yetkinliklerinin yeterliliği, yaratıcılık potansiyellerini ne ölçüde gerçekleştirebilecekleri ve bu potansiyelin iş dünyasında karşılık bulup bulamayacağı konularında da endişe duymaktadır. Bu durum, sadece bireysel düzeyde stres ve kaygıya yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda öğrencilerin akademik başarılarını, mesleki gelişimlerini ve geleceğe dair motivasyonlarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, grafik tasarım öğrencilerinin geleceğe dair kaygılarının derinlemesine analiz edilmesi, bu kaygıların altında yatan sebeplerin belirlenmesi ve çözüm önerilerinin sunulması büyük önem taşımaktadır. Kaygıların giderilmesi ya da minimize edilmesi, öğrencilerin hem sosyal yaşamlarında hem de mesleki kariyerlerinde daha başarılı bireyler olmalarını sağlayabilir. Eğitim süreçlerinde, öğrencilerin sektöre adaptasyonlarını kolaylaştıracak yöntemler geliştirilmesi, iş dünyasına dair rehberlik sağlanması ve yaratıcı becerilerinin sektördeki talep ile uyumlu hale getirilmesi bu tür kaygıların azaltılmasında etkili bir rol oynayabilir. Grafik tasarım öğrencilerinin karşılaştığı bu zorlukları anlamak ve çözüm yolları sunmak, yalnızca bireysel başarıları değil, aynı zamanda sektörün genel gelişimi açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Bu araştırmanın amacı, Grafik Tasarım Bölümü öğrencilerinin geleceğe yönelik kaygı düzeylerini tespit etmek ve bu kaygıları etkileyen temel faktörleri analiz etmektir.

1. Yöntem

Grafik tasarım bölümü öğrencilerinin gelecek kaygısının incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nicel araştırma yönetimi kullanılmıştır. Nicel araştırma, değişkenler arası ilişkilerin sayısal verilerle çözümlenmesidir (Creswell, 2013, s. 4).

2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay birey ya da nesne, kendi koşulları içinde kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2014, s. 77).

3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2024-2025 Eğitim-Öğretim yılında üniversitelerin Grafik Tasarım bölümünde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem evren içerisinde rastlantısal olarak seçilen öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma evreni içerisinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem seçilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi, evren içerisinde yer alan bütün bireylerin örneklem için seçilme olasılığının birbirine eşit olduğu bir yöntemdir (Karasar, 2014, s. 113). Araştırmanın örneklemini 2024-2025 Eğitim- Öğretim yılında Grafik Tasarım bölümünde okumakta olan 530 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama süreci, 2024-2025 Eğitim-Öğretim yılının başlanmasıyla birlikte öğrencilere çevrimiçi olarak ulaştırılan veri toplama aracılığıyla (Google Forms aracılığıyla) yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	332	62,6
	Erkek	198	37,4
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	197	37,2
	2. Sınıf	277	52,3
	3. Sınıf	24	4,5
	4. Sınıf	32	6,0
Ailesini Aylık Gelir	Geliri Giderinden Az	124	23,4
	Geliri Giderine Eşit	315	59,4
	Geliri Giderinden Fazla	91	17,2
Mezun Olunan Lise	Anadolu Lisesi	275	51,9
	Güzel Sanatlar Lisesi	40	7,5
	Meslek Lisesi	196	37,0
	Diğer	19	3,6
Öğrenim Görülen Üniversite	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	77	14,5
	Antalya Belek Üniversitesi	17	3,2
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	20	3,8
	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	117	22,1
	Giresun Üniversitesi	93	17,5
	İzmir Kavram Üniversitesi	57	10,8
	Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi	30	5,7
	İnönü Üniversitesi	21	4,0
	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	50	9,4
	Çukurova Üniversitesi	23	4,3
	Diğer	25	4,7

Öğrenim Görülen Düzey	Ön Lisans	418	78,9
	Lisans	112	21,1

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %62,6'sının kadın, %37,4'ünün erkek olduğu; %37,2'sinin 1. Sınıf öğrencisi, %52,3'ünün 2. Sınıf öğrencisi, %4,5'inin 3. Sınıf öğrencisi ve %6,0'sının 4. Sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin %23,4'ünün ailesinin aylık gelirinin giderinden az, %59,34'ünün ailesinin gelirinin giderine eşit ve %17,2'sinin ailesinin gelirinin giderinden fazla olduğu; %51,9'unun Anadolu Lisesi, %7,5'inin Güzel Sanatlar Lisesi, %37,0'sinin Meslek Lisesi ve %3,6'sının diğer liselerden mezun olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin %14,5'inin Ondokuz Mayıs Üniversitesinde, %3,2'sinin Antalya Belek Üniversitesinde, %3,8'inin Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde, %22,1'inin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde, %17,5'inin Giresun Üniversitesinde, %10,8'inin İzmir Kavram Üniversitesinde, %5,7'sinin Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde, %4,0'ünün İnönü Üniversitesinde, %9,4'ünün İstanbul Esenyurt Üniversitesinde, %4,3'ünün Çukurova Üniversitesinde ve %4,7'sinin diğer üniversitelerde öğrenim gördüğü görülmüştür. Öğrencilerin %78,9'unun ön lisans düzeyinde, %21,1'inin lisans düzeyinde öğrenim gördüğü görülmüştür.

4. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerini toplamak için Geylani ve Çiriş Yıldız (2022) tarafından geliştirilen “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 19 sorudan oluşmaktadır. 19 sorunun 13'ü gelecek korkusu alt boyutunda, 6'sı ise gelecekte umutsuzluk alt boyutunda yer almaktadır. Gelecekte umutsuzluk boyutunda yer alan 6 soru ters kodlanmıştır. Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin iç tutarlılık ile ilişkili güvenilirlik düzeyini incelemek için Cronbach Alfa değeri kullanılmıştır. Cronbach Alfa değeri “0” ile “1” arasında değişmektedir. Alfa değeri 0,60 ile 0,80 arasında olduğunda güvenilirliğin iyi; 0,80 ile 1,00 arasında olduğunda ise güvenilirliğin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Kozak, 2015). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğine ilişkin güvenilirlik katsayıları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları

Alt Boyut	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Gelecek Korkusu	13	0,93
Gelecekte Umutsuzluk	6	0,88
Genel Gelecek Kaygısı Ölçeği	19	0,92

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma verilerini toplamak için kullanılan üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutu için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısının 0,93; gelecekte umutsuzluk alt boyutu için hesaplanan Cronbach alfa katsayısının 0,88; genel gelecek kaygısı için hesaplanan Cronbach alfa katsayısının 0,92 olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin Cronbach Alfa katsayılarına baktığımızda anketin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğin yüksek düzeyde olduğunu görülmüştür.

5. Verilerin Analizi

Örnekleme yapılan üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeği uygulandıktan sonra elde edilen veriler elektronik ortamda analiz edilmeden önce, ölçek formlarının uygun doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiştir. Ölçek formlarıyla toplanmış olan verilerin analiz sonuçlarını bilimsel bir şekilde açıklayabilmek amacıyla SPSS (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programına nicel verilerin girişi yapılmıştır. Araştırmada toplanan veriler SPSS for Windows 22.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık, basıklık ve standart hata değerleri kullanılarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeğine Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Alt Boyutlar	n	Çarpıklık		Basıklık	
		Değer	Std. Hata	Değer	Std. Hata
Gelecek Korkusu	530	0,03	0,11	-0,63	0,21
Gelecekte Umutsuzluk	530	0,24	0,11	-0,50	0,21

Tablo 3 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinden elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak normal dağılım gösterip göstermediği kontrol edilmiştir. Bu değerlerin ± 2 aralığında bulunması normal dağılım için yeterli görülmüştür (George & Mallery, 2010). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu ve gelecekte umutsuzluk alt boyutları için hesaplanan değerlerin belirtilen aralıkta yer aldığı ve normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin tespiti için parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi ve ANOVA testi ile analiz edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır. ANOVA testi sonucunda hangi gruplar arasında farklılık olduğunu tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Bonferroni Testi kullanılmıştır.

6. Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılımı sağlanan öğrencilere uygulanan üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinden elde edilen verilerin analiz edilmesi ile ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Uygulanan üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğine verilen cevaplara ilişkin minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Gelecek Kaygısı Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler

Alt Boyut	n	Minimum	Maksimum	X	Ss
Gelecek Korkusu	530	1,00	5,00	2,99	0,98
Gelecekte Umutsuzluk	530	1,00	5,00	2,60	0,98

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verdikleri puanların minimum 1,00; maksimum 5,00; ortalamasının 2,99; standart sapmasının 0,98 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin

üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verdikleri puanların minimum 1,00; maksimum 5,00; ortalamasının 2,60; standart sapmasının 0,98 olduğu görülmüştür. Ölçekte; (5) her zaman, (4) sıklıkla, (3) bazen, (2) nadiren, (1) hiçbir zaman şeklinde beşli likert kullanılmıştır. Ölçek sonuçları 5.00-1.00=4.00 puanlık bir genişliğe dağılmışlardır. Bu genişlik beşe bölünerek ölçeğin kesim noktalarını belirleyen düzeyler belirlenmiştir. Ölçek ifadelerinin değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler baz alınmıştır. Aralıklar/Kriter: 1,00-1,79=çok düşük; 1,80-2,59=düşük; 2,60-3,39=orta; 3,40-4,19=yüksek; 4,20-5,00=çok yüksek. Bu aralıklar dikkate alındığında araştırmaya katılan öğrencilerin gelecek korkularının ve gelecekte umutsuzluklarının orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine bağlı olarak gelecek kaygısına yönelik gelecek korkuları ve gelecekte umutsuzlukları arasındaki anlam farklılığı sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Gelecek Kaygısı Ölçeği Cinsiyet Değişkeni t Testi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	X	Ss	t	p
Gelecek Korkusu	Kadın	332	3,13	0,92	4,44	0,00**
	Erkek	198	2,75	1,03		
Gelecekte Umutsuzluk	Kadın	332	2,53	0,87	-2,00	0,05*
	Erkek	198	2,71	1,13		

**p<0,01; *p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Kadın öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,13\pm0,92$) erkek öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarından ($2,75\pm1,03$) yüksek olduğu; kadın öğrencilerin gelecek korkularının erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Erkek öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,71\pm1,13$) kadın öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarından ($2,53\pm0,87$) yüksek olduğu; erkek öğrencilerin gelecekte umutsuzluklarının kadın öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine bağlı olarak gelecek kaygısına yönelik gelecek korkuları ve gelecekte umutsuzlukları arasındaki anlam farklılığı sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Gelecek Kaygısı Ölçeği Sınıf Düzeyi Değişkeni t Testi

Alt Boyutlar	Sınıf	n	X	Ss	f	p	Post-Hoc
Gelecek Korkusu	1.Sınıf	197	2,82	0,92	5,34	0,00**	4. Sınıf> 1. Sınıf
	2. Sınıf	277	3,04	1,01			
	3. Sınıf	24	3,19	1,08			
	4. Sınıf	32	3,48	0,87			
Gelecekten Umutsuzluk	1.Sınıf	197	2,54	0,96	2,00	0,11	
	2. Sınıf	277	2,61	1,00			
	3. Sınıf	24	3,03	1,12			
	4. Sınıf	32	2,47	0,82			

**p<0,01; *p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). 4. Sınıf öğrencilerinin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,48\pm0,897$) 1. Sınıf öğrencilerinin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarından ($2,82\pm0,92$) yüksek olduğu; 4. sınıf öğrencilerin gelecek korkularının 1. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu düzeyde olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). 1. Sınıf öğrencilerinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,54\pm0,96$), 2. Sınıf öğrencilerinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,61\pm1,00$), 3. Sınıf öğrencilerinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,03\pm1,12$) ve 4. Sınıf öğrencilerinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,47\pm0,82$) birbirine yakın olduğu; 1., 2., 3. Ve 4. sınıf öğrencilerinin gelecekte umutsuzluklarının yakın düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailesinin aylık geliri değişkenine bağlı olarak gelecek kaygısına yönelik gelecek korkuları ve gelecekte umutsuzlukları arasındaki anlam farklılığı sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Gelecek Kaygısı Ölçeği Ailesinin Aylık Geliri Değişkeni ANOVA Testi

Alt Boyutlar	Aylık Gelir	n	X	Ss	f	p	Post-Hoc
Gelecek Korkusu	Geliri Giderinden Az	124	3,22	1,00	6,19	0,00**	Geliri Giderinden Az> Geliri Giderine Eşit Geliri Giderinden Az> Geliri Giderinden Fazla
	Geliri Giderine Eşit	315	2,96	0,95			
	Geliri Giderinden Fazla	91	2,76	1,01			
	Geliri Giderinden Az	124	2,67	0,96			
Gelecekten Umutsuzluk	Geliri Giderine Eşit	315	2,62	0,96	1,93	0,15	
	Geliri Giderinden Fazla	91	2,42	1,05			
	Geliri Giderinden Az	124	2,67	0,96			
	Geliri Giderine Eşit	315	2,62	0,96			

**p<0,01; *p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin ailesinin aylık geliri değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Ailesinin aylık geliri giderinden az olan öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,22\pm1,00$) ailesinin aylık geliri giderine eşit olan öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarından ($2,96\pm0,95$) ve ailesinin aylık geliri giderinden fazla olan öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarından ($2,76\pm1,01$) yüksek olduğu; ailesinin aylık geliri giderinden az olan öğrencilerin gelecek korkularının ailesinin aylık geliri giderine eşit ve giderinden fazla olan öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin ailesinin aylık geliri değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Ailesinin aylık geliri giderinden az olan öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,67\pm0,96$), ailesinin aylık geliri giderine eşit olan öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,62\pm0,96$) ve ailesinin aylık geliri giderinden fazla olan öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,42\pm1,05$) birbirine yakın olduğu; ailesinin aylık geliri giderinden az, geliri giderine eşit ve giderinden fazla olan öğrencilerin gelecekte umutsuzluklarının yakın düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin mezun olunan lise değişkenine bağlı olarak gelecek kaygısına yönelik gelecek korkuları ve gelecekte umutsuzlukları arasındaki anlam farklılığı sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Gelecek Kaygısı Ölçeği Mezun Olunan Lise Değişkeni ANOVA Testi

Alt Boyutlar	Mez. Ol. Lise	n	X	Ss	F	p
Gelecek Korkusu	Anadolu Lisesi	275	3,04	0,99	2,47	0,06
	Güzel Sanatlar Lisesi	40	3,26	1,13		
	Meslek Lisesi	196	2,86	0,92		
	Diğer	19	3,00	1,05		
Gelecekte Umutsuzluk	Anadolu Lisesi	275	2,56	0,93	0,40	0,76
	Güzel Sanatlar Lisesi	40	2,70	1,07		
	Meslek Lisesi	196	2,63	1,04		
	Diğer	19	2,50	0,97		

** $p<0,01$; * $p<0,05$

Tablo 8 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin mezun olunan lise değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Anadolu Lisesi mezunu öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,04\pm0,99$), Güzel Sanatlar Lisesi mezunu öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,26\pm1,13$), Meslek Lisesi mezunu öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,86\pm0,92$) ve diğer lise mezunu öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,00\pm1,05$) birbirine yakın olduğu; Anadolu Lisesi, Güzel Sanatlar

Lisesi, Meslek Lisesi ve diğer lise mezunu öğrencilerin gelecek korkularının yakın düzeyde olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin mezun olunan lise değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Anadolu Lisesi mezunu öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,56\pm0,93$), Güzel Sanatlar Lisesi mezunu öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,70\pm1,07$), Meslek Lisesi mezunu öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,63\pm1,04$) ve diğer lise mezunu öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,50\pm0,97$) birbirine yakın olduğu; Anadolu Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Meslek Lisesi ve diğer lise mezunu öğrencilerin gelecekte umutsuzluklarının yakın düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim görülen üniversite değişkenine bağlı olarak gelecek kaygısına yönelik gelecek korkuları ve gelecekte umutsuzlukları arasındaki anlam farklılığı sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Gelecek Kaygısı Ölçeği Öğrenim Görülen Üniversite Değişkeni ANOVA Testi

Alt Boyutlar	Öğr. Gör. Üni.	N	X	Ss	F	p
Gelecek Korkusu	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	77	3,18	0,97	1,98	0,03
	Antalya Belek Üniversitesi	17	3,04	1,06		
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	20	3,07	0,92		
	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	117	2,80	0,94		
	Giresun Üniversitesi	93	2,89	0,93		
	İzmir Kavram Üniversitesi	57	2,83	0,98		
	Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi	30	3,35	0,81		
	İnönü Üniversitesi	21	2,96	1,09		
	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	50	2,95	1,16		
	Çukurova Üniversitesi	23	3,42	0,82		
	Diğer	25	3,18	1,08		
Gelecekte Umutsuzluk	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	77	2,55	0,88	0,74	0,69
	Antalya Belek Üniversitesi	17	2,74	1,16		
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	20	2,58	0,85		
	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	117	2,71	1,10		
	Giresun Üniversitesi	93	2,59	0,93		
	İzmir Kavram Üniversitesi	57	2,48	1,08		
	Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi	30	2,47	0,85		
	İnönü Üniversitesi	21	2,85	1,10		
	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	50	2,44	0,95		
	Çukurova Üniversitesi	23	2,47	0,81		
	Diğer	25	2,79	0,87		

** $p<0,01$; * $p<0,05$

Tablo 9 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin öğrenim görülen üniversite değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). OMÜ’de öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,18\pm0,97$), Antalya Belek Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,04\pm1,06$), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,07\pm0,92$), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,80\pm0,94$), Giresun Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,89\pm0,93$), İzmir Kavram Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,83\pm0,98$), Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,35\pm0,81$), İnönü Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,96\pm1,09$), İstanbul Esenyurt Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,95\pm1,16$), Çukurova Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,42\pm0,82$) ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,18\pm1,08$) birbirine yakın olduğu; Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde, Antalya Belek Üniversitesinde, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nde, Giresun Üniversitesinde, İzmir Kavram Üniversitesinde, Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi’nde, İnönü Üniversitesinde, İstanbul Esenyurt Üniversitesinde, Çukurova Üniversitesinde ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkularının yakın düzeyde olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin öğrenim görülen üniversite değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde, öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,55\pm0,88$), Antalya Belek Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,74\pm1,16$), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,58\pm0,85$), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,71\pm1,10$), Giresun Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,59\pm0,93$), İzmir Kavram Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,48\pm1,08$), Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,47\pm0,85$), İnönü Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,85\pm1,10$), İstanbul Esenyurt

Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,44 \pm 0,95$), Çukurova Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,47 \pm 0,81$) ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,79 \pm 0,87$) birbirine yakın olduğu; Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde, Antalya Belek Üniversitesinde, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde, Giresun Üniversitesinde, İzmir Kavram Üniversitesinde, Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi'nde, İnönü Üniversitesinde, İstanbul Esenyurt Üniversitesinde, Çukurova Üniversitesinde ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluklarının yakın düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim görülen düzey değişkenine bağlı olarak gelecek kaygısına yönelik gelecek korkuları ve gelecekte umutsuzlukları arasındaki anlam farklılığı sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Gelecek Kaygısı Ölçeği Öğrenim Görülen Düzey Değişkeni t Testi

Alt Boyutlar	Öğr. Gör. Düz.	N	X	Ss	t	p
Gelecek Korkusu	Ön Lisans	418	2,93	0,98	-2,74	0,01**
	Lisans	112	3,21	0,96		
Gelecekte Umut-suzluk	Ön Lisans	418	2,58	1,00	-0,94	0,35
	Lisans	112	2,67	0,89		

**p<0,01; *p<0,05

Tablo 10 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecek korkusu alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin öğrenim görülen düzey değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($3,21 \pm 0,96$) ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkusu alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarından ($2,93 \pm 0,98$) yüksek olduğu; lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek korkularının ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna verilen puanların ortalamalarında öğrencilerin öğrenim görülen düzey değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamaları ($2,58 \pm 1,00$) ile lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluk alt boyutuna vermiş oldukları puan ortalamalarının ($2,67 \pm 0,89$) birbirine yakın olduğu; ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte umutsuzluklarının aynı düzeyde olduğu görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ölçeğinin "gelecek korkusu" alt boyutunda orta seviyede kaygıya sahip oldukları gözlemlenmiştir. "Gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda da öğrencilerin ortalama düzeyde bir umutsuzluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Likert tipi ölçek kullanılarak yapılan değerlendirme sistemine göre öğrencilerin korku ve umutsuzluk düzeylerinin belirli aralıklarla sınıflandırılması sağlanmıştır ve elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin gelecek korkusu ve umutsuzluk düzeyleri genel olarak orta seviyede bulunmuştur.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısına dair cinsiyete göre anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Kadın öğrenciler, erkek öğrencilere kıyasla gelecek korkusunu daha yüksek düzeyde yaşamaktadır. Öte yandan, erkek öğrencilerde gelecekte umutsuzluk seviyesinin kadın öğrencilere göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısının "gelecek korkusu" alt boyutunda sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Dördüncü sınıf öğrencileri, birinci sınıf öğrencilerine kıyasla gelecek korkusunu daha yüksek seviyede yaşamaktadır. Buna karşılık, "gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark saptanmamıştır. Tüm sınıf seviyelerindeki öğrencilerin bu boyutta benzer puanlar aldıkları, yani gelecekte umutsuzluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişmediği gözlemlenmiştir.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ölçeğinde "gelecek korkusu" ve "gelecekte umutsuzluk" alt boyutlarına verdikleri puanların aile gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sonuçlar, "gelecek korkusu" alt boyutunda aile geliri durumunun anlamlı bir farklılık yarattığını göstermektedir. Ailesinin geliri giderinden az olan öğrenciler, geliri giderine eşit veya giderinden fazla olan öğrencilere kıyasla daha yüksek bir gelecek korkusu puanına sahiptir. Öte yandan, "gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda ise aile gelirine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır; gelir durumuna bakmaksızın öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri benzer seyretmektedir. Bu sonuçlar, aile gelirinin gelecek korkusu üzerinde etkili olduğunu, ancak umutsuzluk düzeyinin aile gelirine bağlı olarak değişmediğini ortaya koymaktadır.

Araştırma, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ölçeğindeki "gelecek korkusu" ve "gelecekte umutsuzluk" alt boyutlarına verdikleri puanların mezun oldukları lise türüne göre değişip değişmediğini incelemiştir. Sonuçlar, "gelecek korkusu" alt boyutunda mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir; Anadolu Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Meslek Lisesi ve diğer lise mezunlarının bu boyuttaki puan ortalamaları birbirine yakın bulunmuş ve farklı lise mezunlarının benzer düzeyde gelecek korkusu yaşadıkları belirlenmiştir. Aynı şekilde, "gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda da lise türü açısından anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir; farklı lise türlerinden mezun öğrencilerin gelecekte umutsuzluk düzeyleri birbirine yakın seyretmektedir.

Araştırma, üniversite öğrencilerinin "gelecek korkusu" ve "gelecekte umutsuzluk" alt boyutlarında aldıkları puanların, öğrenim gördükleri üniversiteye göre

farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Sonuçlara göre, öğrencilerin "gelecek korkusu" puanlarında, farklı üniversitelerde öğrenim görmelerine bağlı olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Antalya Belek Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, İzmir Kavram Üniversitesi, Sakarya Uygulamaları Bilimler Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi ve diğer üniversitelerden öğrenciler, bu alt boyutta birbirine yakın puan ortalamaları sergilemiştir. Benzer şekilde, "gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda da üniversite değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiş; öğrencilerin puan ortalamaları birbirine yakın çıkmıştır. Bu sonuçlar, farklı üniversitelerde okuyan öğrencilerin gelecek korkusu ve umutsuzluk düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin "gelecek korkusu" ve "gelecekte umutsuzluk" alt boyutlarında aldıkları puanların, öğrencilerin öğrenim düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulgular, "gelecek korkusu" alt boyutunda öğrenim düzeyine bağlı anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerin ortalama puanı, ön lisans öğrencilerinininkinden daha yüksektir; bu da lisans öğrencilerinin ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek bir gelecek korkusuna sahip olduğunu göstermektedir. Öte yandan, "gelecekte umutsuzluk" alt boyutunda ise öğrenim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamış, lisans ve ön lisans öğrencilerinin puan ortalamaları birbirine yakın çıkmıştır. Bu bulgu, öğrenim düzeyine bakılmaksızın öğrencilerin gelecekte umutsuzluk düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı kapsamında ele alınan "gelecek korkusu" düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Sonuçlar, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde gelecek korkusu yaşadığını göstermiştir. Sınıf düzeyi açısından değerlendirildiğinde, dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek seviyede gelecek korkusu yaşadığı tespit edilmiştir. Aile gelir düzeyi de "gelecek korkusu" üzerinde anlamlı bir etki yaratmaktadır; ailesinin geliri giderinden az olan öğrenciler, geliri giderine eşit veya giderinden fazla olan öğrencilere kıyasla daha yüksek bir gelecek korkusu yaşamaktadır. Mezun olunan lise türü açısından ise öğrenciler arasında belirgin bir fark bulunmamıştır; Anadolu Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Meslek Lisesi ve diğer lise mezunlarının bu boyuttaki puan ortalamaları birbirine yakın çıkmıştır. Öğrenim görülen üniversite değişkenine göre de anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir; farklı üniversitelerde okuyan öğrenciler arasında gelecek korkusu düzeyleri açısından benzerlik görülmüştür. Bununla birlikte, öğrenim düzeyine göre analiz yapıldığında, lisans öğrencilerinin ön lisans öğrencilerine kıyasla daha yüksek bir gelecek korkusu yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, özellikle eğitim süreci ilerledikçe ve mali koşullar zorlaştıkça öğrencilerin gelecek korkusunun arttığını göstermektedir. Araştırmada ele alınan "gelecekte umutsuzluk" boyutunda ise öğrencilerin bu kaygı düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir düzeyi, mezun olunan lise türü, öğrenim görülen üniversite ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre gelecekte daha fazla umutsuzluk yaşadığı tespit

edilmiştir. Buna karşın, sınıf düzeyi bakımından öğrenciler arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiş; tüm sınıf seviyelerindeki öğrencilerin gelecekte umutsuzluk düzeyleri benzer seviyelerde bulunmuştur. Aynı şekilde, aile gelir durumu da "gelecekte umutsuzluk" üzerinde belirleyici bir faktör olmamış; aile geliri değiştiğinde bu umutsuzluk düzeyi değişmemiştir. Mezun olunan lise türü açısından da farklılık gözlemlenmemiş; farklı lise türlerinden mezun olan öğrencilerin gelecekte umutsuzluk düzeyleri birbirine yakın seyretmiştir. Aynı şekilde, öğrenim görülen üniversite değişkenine göre de anlamlı bir farklılık bulunmamış, farklı üniversitelerde okuyan öğrencilerin puan ortalamaları benzer çıkmıştır. Öğrenim düzeyi açısından yapılan incelemede, lisans ve ön lisans öğrencilerinin gelecekte umutsuzluk düzeyleri arasında kayda değer bir fark olmadığı görülmüştür.

Bu sonuçlar, öğrencilerin gelecekte umutsuzluk düzeylerinin belirli demografik özelliklerden veya eğitimsel değişkenlerden bağımsız olarak benzer bir seviyede kaldığını göstermekte olup, farklı eğitim ve gelir durumlarının bu boyutta anlamlı bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır.

Literatür incelendiğinde öğrencilerin gelecek kaygısına yönelik araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Oral Kara, Akın ve Alp (2020) üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı (umutsuzluk) ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler yönünden incelemiştir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya katılan bireylerin orta düzeyde gelecek kaygısı (umutsuzluk) yaşadığı tespit edilmiş, kadınların umutsuzluk düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu ve sınav kaygısı ile gelecek kaygısı (umutsuzluk) arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunduğu belirlenmiştir. İnan, Var, Kurtuldu ve Cihan (2024) üniversite son sınıf öğrencilerinin KPSS ve gelecek kaygılarını çözümlemek ve değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya göre, son sınıf öğrencileri, hayatlarının en önemli geçiş dönemlerinden birini yaşamaktadırlar. Bu dönemde öğrencilerin, sınavlardan yüksek puan alabilmek için yoğun bir çaba sarf ettiği ve bu sürecin psikolojik, ekonomik ve sosyal boyutlarda bireyler üzerinde olumsuz etkiler yarattığı belirlenmiştir. Ayrıca, sınav tarihinin yaklaşmasıyla birlikte başarısızlık korkusunun önemli bir stres kaynağı olduğu da tespit edilmiştir. Esmer ve Arıbaş (2023) ön lisans öğrencilerinin gelecek kaygılarının incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada, istihdam kaygısı, atanamama endişesi, sınav stresi, derslerin zorluğu, uyum sağlama zorlukları, ekonomik problemler, umutsuzluk, yaşam zorlukları, yanlış tercih, mezun sayısının fazlalığı ve bölümü sevmeme gibi faktörlerin, öğrencilerin gelecek kaygısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Dursun ve Özkan (2019) lise öğrencilerinin gelecek kaygısı ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rolünün etkisi incelenmiştir. Araştırmaya göre, gelecek kaygısı ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide yaşam doyumunun kısmi bir aracı rol oynadığı görülmüştür. Ayrıca, yaşam doyumunun cinsiyet değişkenine göre erkekler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilirken, gelecek kaygısı ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Türköz, Bektaş ve Çiçek (2021), *lisansüstü eğitim alan bireylerin gelecek kaygısı ile ilgili görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır*. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların lisansüstü eğitime akademisyen olma hedefiyle devam ettikleri ve gelecek kaygılarını

azaltmak amacıyla kişisel gelişimlerine önem verdikleri belirlenmiştir. Demirbaş, Demir ve Ulukaya Öteleş'in (2023) *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının gelecek kaygılarını ortaya koymayı amaçlamıştır*. Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının gelecek kaygılarında sınıf düzeyine, ikinci bir üniversite okuma durumuna ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programını tercih etme nedenine göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, gelecek kaygılarının cinsiyet ve aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Aşantüğrül (2024), üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre, üniversite öğrencilerinin özellikle iş bulma kaygısı, mesleki endişeler, sınav stresi, ekonomik sıkıntılar ve yaşam zorlukları gibi konularla ilgili yoğun bir gelecek kaygısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu kaygıyı azaltma yönünde ise öğrencilerin lisansüstü eğitime devam etmeyi düşündükleri, bulundukları bölümde kendilerini geliştirmeye önem verdikleri ve sınavlara düzenli olarak hazırlandıkları görülmüştür. Şanlı Kula ve Saraç (2016) araştırmasında Ahi Evran Üniversitesi dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin kaygı düzeylerini bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçları, cinsiyet, fakülte/yüksekokul, ebeveyn tutumu, ailenin ortalama aylık geliri ve barınma durumu gibi değişkenlere göre öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, üniversiteye giriş yılı ve ağırlıklı genel not ortalamaları bakımından sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Dağtekin vd., (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi (ESOGÜTF) öğrencilerinde gelecek kaygısı (GK), depresyon ve stres ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Kaygının belirsizliklere ve çeşitli tehditlere karşı verilen sınırlı ve endişeli bir tepki olarak tanımlandığı, ancak bazı bireylerde bu durumun sürekli ve ağır hale gelebileceği ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, tıp fakültesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ve mesleki gelecek kaygısının oldukça yaygın bir şekilde yaşandığı gözlemlenmiştir. Özellikle kadınların, düşük gelir düzeyine sahip bireylerin ve tıp fakültesi seçiminde dışsal faktörlerin etkisi altında kalan bireylerin gelecek ve mesleki gelecek kaygısının daha sık görüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca, gelecek ve mesleki kaygı yaşayan öğrencilerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, gelecekle ilgili kaygıya yol açan etmenlerin belirlenmesi ve yüksek depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine yönelik koruyucu önlemlerin alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Alan literatürü incelendiğinde, üniversite ve lise öğrencilerinin gelecek kaygıları ile ilgili çeşitli araştırmalar ele alınmıştır. Her çalışmanın amaçları ve bulguları incelendiğinde, belirgin benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çoğu çalışma, gelecek kaygısı ile diğer kaygı türleri (sınav kaygısı, psikolojik sağlık, mesleki kaygı) arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Örneğin, Oral Kara, Akın ve Alp (2020) sınav kaygısı ile gelecek kaygısı arasındaki pozitif ilişkiyi belirtirken, Esmer ve Arıbaş (2023) da gelecek kaygısının istihdam kaygısı ve atanamama endişesi gibi faktörlerle bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Bu benzer yaklaşım kaygının çok yönlü doğasını ve farklı etmenlerle etkileşimini göstermektedir. Birçok araştırma, cinsiyetin kaygı düzeyleri

üzerindeki etkisini de incelemektedir. Örneğin, Oral Kara, Akın ve Alp (2020) kadınların umutsuzluk düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu aktarırken, Dursun ve Özkan (2019) yaşam doyumunun cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Cinsiyet faktörü, gelecek kaygısı üzerine olan etkilerin daha derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir. Çalışmaların çoğunda, öğrencilerin hayatlarının önemli geçiş dönemlerinde (üniversiteye geçiş, mezuniyet, kariyer seçimi) kaygılarının arttığına dair bulgular göze çarpmaktadır. İnan, Var, Kurtuldu ve Cihan (2024) son sınıf öğrencilerinin yoğun bir çaba içinde olduğunu ve bunun psikolojik etkilere yol açtığını ifade ederken, Aşantuğrul (2024) üniversite öğrencilerinin iş bulma kaygısıyla ilgili yoğun bir gelecek kaygısı yaşadıklarını belirtmektedir. Farklı araştırmalar, çeşitli öğrenci gruplarını hedef almaktadır; Oral Kara, Akın ve Alp (2020) üniversite öğrencilerine odaklanırken, Dursun ve Özkan (2019) lise öğrencilerinin gelecek kaygısı ile psikolojik sağlamlık ilişkisini incelemiştir. Bu durum kaygının yaş gruplarına ve eğitim seviyelerine göre nasıl değiştiğini göstermektedir. Çalışmalar, gelecek kaygısına etki eden farklı faktörleri de ele almaktadır. Örneğin, Esmer ve Arıbaş (2023) ekonomik problemleri ve ders zorluklarını vurgularken, Dağtekin vd., (2020) tıp fakültesi öğrencilerinin geleceğe yönelik mesleki kaygılarını ve bu kaygıların depresyon ve stresle ilişkisini incelemiştir; bu da alanın genişliğini ve farklı perspektiflerin önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları ile alan literatürü karşılaştırıldığında gelecek korkusuna yönelik Oral Kara, Akın ve Alp (2020) da kadınların umutsuzluk düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu çalışmada ifade etmiştir. Bu bulgu, mevcut araştırmadaki cinsiyet farklılıkları ile örtüşmektedir. Ayrıca, Dursun ve Özkan (2019), gelecekle ilgili kaygının yaşam doyumuna ve psikolojik sağlamlığa bağlı olarak değiştiğini ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda gelecekte umutsuzluk boyutunda genel olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir; ön lisans ve lisans öğrencileri benzer düzeylerde umutsuzluk yaşamaktadır. Araştırma sonuçları ile alan literatürü bu bağlamda karşılaştırıldığında Esmer ve Arıbaş (2023), umutsuzluk ve istihdam kaygısı gibi faktörlerin öğrencilerin gelecek kaygısıyla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan, Dursun ve Özkan (2019) çalışmada umutsuzluk düzeyinin farklı öğrenci gruplarında değişmediği gözlemlenmiştir. Bu da mevcut araştırmanın bulgularını destekleyen bir sonuçtur.

Mevcut araştırmada aile gelir durumu, gelecek korkusunu etkileyen bir faktör olarak belirlenmiş; ancak gelecekte umutsuzlukta anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bulgu bu bağlamda alan literatürü ile karşılaştırıldığında, Aşantuğrul (2024) çalışmada, üniversite öğrencilerinin iş bulma kaygısı ve ekonomik sıkıntıların gelecek kaygılarını artırdığı vurgulanmıştır. Dağtekin, vd. (2020) ekonomik durum ile gelecek kaygısı arasındaki bağlantıyı incelemiştir. Bu bağlamda aile gelir durumunun gelecek korkusu üzerindeki etkisinin literatürde de sıkça ele alınan bir konu olduğu söylenebilmektedir.

Mevcut araştırmada öğrenim düzeyine göre gelecek korkusu anlamlı bir farklılık göstermektedir; lisans düzeyindeki öğrencilerin korku düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir ancak umutsuzluk düzeyleri açısından önemli bir fark bulunmamıştır. Alan literatürü ile kıyaslandığında İnan, vd. (2024), son sınıf öğrencilerinin sınav

kaygısı ve gelecek kaygısı üzerinde yoğun bir baskı hissettiğini belirtirken bunun da eğitim düzeyinin gelecek kaygısı üzerindeki etkisini ortaya koyduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öneriler

Mevcut araştırma sonuçları ile alan literatüründeki çalışmalar arasındaki karşılaştırma, bulguların literatürle uyumlu olduğunu ve cinsiyet, sosyoekonomik durum ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerin gelecekle ilgili kaygılar üzerindeki etkilerinin benzer biçimde ele alındığını göstermektedir. Gelecekle ilgili kaygıların çok boyutlu doğası, bu kaygıları etkileyen çeşitli faktörlerin anlaşılmasında önemli bir rol oynamakta ve bu durum, araştırmaların genişletilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Literatürde, gelecek kaygısının karmaşık yapısı kapsamlı bir şekilde incelenmekte ve benzerlikler ile farklılıklar ortaya konmaktadır. Benzerlikler tematik bağlantıları güçlendirirken, farklılıklar konunun daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, gelecekle ilgili kaygılar üzerine yapılan araştırmalar hem psikolojik hem de sosyal açıdan önemli bulgular sunmakta ve gelecekteki çalışmalara yön vermektedir. Hem mevcut çalışma hem de literatür, öğrencilerin gelecek kaygılarının çevresel ve bireysel faktörlerle nasıl şekillendiğini vurgulamakta ve bu durum, eğitim politikaları ile öğrencilerin desteklenmesi için gerekli önlemlerin alınmasında önemli bir temel sunmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmanın gelecek kaygısı konusunda farkındalık yaratacağı, ilgili paydaşlara rehberlik edeceği ve literatüre önemli bir katkı sunacağı öngörülmektedir. Sonuç olarak, gelecekle ilgili kaygılar çok boyutlu bir perspektifle ele alınmalı ve bu karmaşık yapıyı yansıtacak şekilde araştırmalar geliştirilmelidir. Böylece hem akademik alanda hem de pratikte daha etkili stratejilerin oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.

Araştırma Etiği

Araştırmanın etik izni, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun E-33490967-044-476847 sayılı, 15.11 karar numaralı ve 24.09.2024 tarihli izni ile alınmıştır.

Kaynakça

- Arıkan, A. G. (2009). *İmgeden baskıya grafik tasarım* (1. baskı). Eğitim Akademi Yayınları.
- Aşantıoğlu, N. (2024). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygıları üzerine nitel bir araştırma: Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı. *Ases Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 62–68. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12532649>
- Becer, E. (2013). *İletişim ve grafik tasarım* (9. baskı). Dost Kitabevi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (M. Bütün, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Dağtekin, G., Dalkılıç, M. B., Çakıcı, F., Çakır, A., Ekin, A. E., Öztunç, D., & Işıklı, B. (2020). Future anxiety, depression and stress among medical students. *Türk Tıp Öğrencileri Araştırma Dergisi*, 2(3), 135-142.

- Demirbaş, İ., Demir, F. B., & Ulukaya Öteleş, Ü. (2023). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının belirlenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(30), 39-53. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.1271105>
- Dursun, A., & Özkan, M. S. (2019). Ergenlerin gelecek kaygıları ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rolü. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(5), 23-37. <https://doi.org/10.31461/ybpd.508996>
- Esmer, Y., & Arıbaş, A. N. (2023). Önlisans öğrencilerinin gelecek kaygılarına yönelik nitel bir araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 330-347.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update*. Boston: Pearson.
- Geylani, M. ve Çiriş Yıldız, C. (2022). “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği” nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), 284-300. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.1011330>
- İnan, M., Var, L., Kurtuldu, T., & Cihan, B. B. (2024). Üniversite son sınıf öğrencilerinin gelecek kaygılarını çözümlemek. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(1), 79-90. <https://doi.org/10.61962/bsd.1443434>
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kozak, M. (2015). *Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Oral Kara, N., Akın, G., & Alp, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi*, 2(2), 150-169.
- Sağocak, H., & Sırmalı, A. (2018). Grafik tasarım öğrencilerinin gelecek kaygıları üzerine bir araştırma. *SSS Journal*, 56(4), 3046-3056. <https://doi.org/10.26449/sss.720>
- Şanlı Kula, K., & Saraç, T. (2016). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 227-242.
- Türköz, O., Bektaş, M., & Çiçek, H. (2021). Lisansüstü eğitim alan öğrencilerde gelecek kaygısı. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 132-152. <https://doi.org/10.38057/bifd.936821>